

ciąga za sobą utratę mandatu poselskiego.

3) Posłowie nie wolno wykonywać czynności niedających się pogodzić ze sprawowaniem mandatu pod skutkami okroślonemi w ustawie.

Art. 33.

1) Posłowie nie wolno na swoje ani na obce imię, ani też w imieniu przedsiębiorstw, spółek lub towarzystw na zysk obliczonych nabywać dóbr państwowych, ani uzyskiwać ich dzierżaw, podejmować się dostaw i robót rządowych, ani otrzymywać od rządu koncesji lub innych korzyści osobistych.

2) Za naruszenie powyższych zakazów poseł będzie na żądanie Marszałka Sejmu lub prezesa Najwyższej Izby Kontroli oddany pod sąd Trybunału Stanu i orzeczeniem tego Trybunału pozbawiony mandatu poselskiego i korzyści osobistych od rządu otrzymanych.

3) Marszałek Sejmu może na podstawie uchwały komisji regulaminowej powziętej większością 3/5 głosów udzielić posłowi w poszczególnym przypadku zezwolenia na wejście z rządem w stosunek prawny, jeżeli stosunek ten nie jest sprzeczny z dobrami obywatelstwa.

Art. 33¹.

1) Prezes Rady Ministrów, ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach Sejmu oraz przemawiać poza koleją mówców.

2) Posłowie mogą zwracać się do prezesa Rady Ministrów i ministrów z interpelacjami w sprawach dotyczących ich zakresu działania w sposób określony regulaminem.

3) Prezes Rady Ministrów lub interpelowany minister obowiązany jest udzielić odpowiedzi w ciągu 45 dni albo podać powody uzasadniające odmowę udzielania wyjaśnień.

V.

Senat

Art. 34.

1) Senat jako druga izba ustawodawcza rozpatruje budżet i projekty ustaw uchwalone przez Sejm oraz uczestniczy w wykonywaniu kontroli nad długami państwa.

2) Nadto Senat narówni z Sejmem, choć bez prawa początkowania bierze udział w rozstrzygnięciu następujących spraw:

- o wniosku żądającym ustąpienia rządu lub ministra,
- o ustawach zwróconych izbom ustawodawczym przez Prezydenta Rzeczypospolitej do ponownego rozpatrzenia,
- o zmianie konstytucji,
- o uchyleniu zarządzeń wprowadzających stan wyjątkowy.

Art. 35.

1) Senat składa się z senatorów powołanych w 1/3 przez Prezydenta Rzeczypospolitej a w 2/3 w drodze wyboru.

2) Kancelaria Senatu rozpoczyna się i kończy jednocześnie z kadencją Sejmu.

3) Ordynacja wyborcza do Senatu określi liczbę senatorów oraz sposób ich powołania tudzież oznaczy kategorię osób, którym służyć będzie prawo wybierania i wybieralności.

Art. 36.

Art. 28¹ — 33¹ dotyczące Sejmu stosuje się odpowiednio do Senatu.

VI.

Ustawodawstwo

Art. 37.

1) Aktami ustawodawczymi są: a) ustawy, b) dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej.

2) Żaden akt ustawodawczy nie może stać w sprzeczności z konstytucją.

Art. 38.

1) Prawo inicjatywy ustawodawczej służy rządowi i Sejmowi.

2) Inicjatywa ustawodawcza w sprawach budżetu, kontyngentu rekruta i ratyfikacji umów międzynarodowych należy wyłącznie do rządu.

3) Sejm nie może bez zgody rządu uchwalić ustawy pociągającej za sobą wydatki ze skarbu państwa, dla których niema pokrycia w budżecie.

Art. 38¹.

Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie lub obciążenie nieruchomości majątku państwowego oszacowanego na kwotę ponad 100.000 zł. nałożenie podatków lub opłat publicznych ustanowienie cel lub monopolu, ustalenie systemu monetarnego jak również przyjęcie gwarancji finansowych przez skarbu państwa może nastąpić tylko na mocy aktu ustawodawczego.

Art. 38².

1) Umowy z innymi państwami handlowe, celne, obciążające stałe skarbu państwa zawierające zmianę granic państwa — wymagają przed ratyfikacją zgody izb ustawodawczych wyrażonej w ustawie.

2) Prezydent Rzeczypospolitej w przypadkach niecierpiących zwłoki może przed ratyfikacją na wniosek Rady Ministrów wprowadzić tymczasowo w życie wszystkie lub niektóre postanowienia zawarte w umowach handlowych lub celnych.

Art. 39.

1) Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia.

2) Uchwałę Senatu odrzucającą projekt lub wprowadzającą w nim zmiany uważa się za przyjętą jeżeli Sejm nie odrzuci jej większością 3/5 głosów.

Art. 40.

1) Prezydent Rzeczypospolitej stwierdzi podpisem moc ustawy konstytucyjnej uchwalonej oraz zarządzi jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.

2) Prezydenta Rzeczypospolitej może w ciągu 30 dni od otrzymania projektu ustawy zwrócić go Sejmowi z adaniem ponownego rozpatrzenia, które może nastąpić nie wcześniej niż na najbliższej sesji zwyczajnej.

3) Jeżeli izby ustawodawcze większością ustawowej liczby posłów i senatorów uchwalą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej stwierdziwszy podpisem moc ustawy zarządzi jej ogłoszenie.

Art. 41.

1) Ustawa może upoważnić Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania dekretów w czasie i zakresie przez nią oznaczonym; upoważnieniem tem nie może być objęta zmiana konstytucji.

2) Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo w czasie, gdy Sejm jest rozwiązany wydawać w razie konieczności państwowej dekrety w zakresie ustawodawstwa państwowego z wyjątkiem: a) zmiany konstytucji, b) ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu, c) budżetu, d) nakładania podatków i ustanawiania monopolu, e) systemu monetarnego, f) zaciągania pożyczek państwowych, g) zbywania i obciążania nieruchomości majątku państwowego oszacowanego na kwotę ponad 100.000.

3) Dekrety oparte na przepisach artykułu niniejszego będą wydawane na wniosek Rady Ministrów i mogą być zmieniane lub uchylane tylko aktem ustawodawczym.

Art. 42.

Dekrety dotyczące organizacji rządu, zwierzchnictwa sił zbrojnych oraz organizacji administracji rządowej mogą być wydawane w każdym czasie, a zmieniane lub uchylane tylko przez także dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 42¹.

1) Dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej mają moc ustawy i będą z powołaniem się na podstawę konstytucyjną ogłaszane w Dzienniku Ustaw.

2) Ilekroć konstytucja lub ustawa dla unormowania poszczególnych dziedzin z zakresu ustawodawstwa wymagają ustawy, dziedzi ta może być unormowana również dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej wydanym w warunkach konstytucyjnie oznaczonych.

VII.

Budżet

Art. 43.

1) Ustawa ustala corocznie budżet państwa.

2) Rząd składa sejmowi na sesji projekt budżetu nie później niż na 4 miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego.

3) Na rozpatrzenie budżetu po-

zostawia się Sejmowi 90 dni od złożenia projektu przez rząd, Senatowi — 20 dni od upływu terminu przepisane dla Sejmu.

4) Na rozpatrzenie zmian proponowanych przez Sejm pozostawia się Sejmowi 10 dni od upływu terminu przepisane dla Sejmu.

5) Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie budżetu:

- w brzmieniu nadanem mu przez izby ustawodawcze, jeżeli Sejm i Senat w przepisanych terminach budżet rozpatrzyły, b) w brzmieniu nadanem mu przez Sejm, jeżeli Senat w przepisanych terminach budżet nie rozpatrzył, c) w brzmieniu nadanem mu przez Senat jeżeli Sejm w przepisanych terminach budżet lub zmian Senatu nie rozpatrzył, d) w brzmieniu projektu rządowego jeżeli ani Sejm ani Senat w przepisanych terminach budżet nie rozpatrzyły.

Art. 44.

1) Wydatki, niezaplanowane w budżecie nie mogą być uchwalone a zaprojektowane nie mogą być podwyższone bez zgody rządu.

2) Rząd nie może czynić wydatków bez upoważnienia ustawowego chyba, że zachodzi konieczność państwowa; w tym przypadku rząd na podstawie uchwały Rady Ministrów, dokona niezbędnego wydatku przesyłając do Sejmu w terminie 7-dniowym od powzięcia uchwały projekt ustawy o przyznaniu kredytów dodatkowych. Uchwała Rady Ministrów będzie jednocześnie ogłoszona w gazecie rządowej i podana do wiadomości Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 45.

1) Państwo nie może pozostawać bez budżetu.

2) Jeżeli spowoduje rozwiązanie izb ustawodawczych budżet lub przynajmniej prowizorium budżetowe do dnia, w którym rozpoczyna się nowy okres budżetowy, nie jest uchwalony — rząd ma prawo pobierać dochody i czynić wydatki w granicach zeszłorocznego budżetu aż do czasu uchwalenia prowizorium budżetowego, lub budżetu, który rząd złoży nowoobranemu Sejmowi na pierwszym posiedzeniu.

3) Zasada powyższą stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy Sejm złożony mu projekt budżetu w całości odrzuci, z tem, że rząd w ciągu dni 7 od odrzucenia prześle do Sejmu nowy projekt budżetu lub prowizorium budżetowe i że wydatki, czynione przez rząd według zeszłorocznego budżetu, nie mogą być wyższe w poszczególnych pozycjach od zaprojektowanych w budżecie odrzuconym.

VIII.

Siły zbrojne

Art. 46.

1) Siły zbrojne stoją na straży bezpieczeństwa i praw zwierzchnich Rzeczypospolitej.

2) Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej i świadczeń na rzecz obrony państwa.

Art. 47.

1) Prezydent Rzeczypospolitej zarządza corocznie pobór rekruta w granicach ustalonego kontyngentu.

2) Zmiana kontyngentu wymaga aktu ustawodawczego.

Art. 48.

1) Prezydent Rzeczypospolitej wydaje dekrety w zakresie zwierzchnictwa sił zbrojnych a w szczególności określi dekretem organizację naczelną władz wojskowych, oznaczając w nim sposób kontrasygnowania aktów wydawanych przez siebie jako zwierzchnika sił zbrojnych.

2) Prezydent Rzeczypospolitej postanawia o użyciu sił zbrojnych do obrony państwa.

3) W razie mianowania naczelnego wodza prawo dysponowania siłami zbrojnymi przechodzi na niego.

4) Za akty związane z dowództwem naczelnym odpowiada Przed Prezydentem Rzeczypospolitej jako zwierzchnikiem sił zbrojnych.

IX.

Wymiar sprawiedliwości

Art. 49.

1) Sady wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

2) Przez wymiar sprawiedliwo-

ści sądy strzegą ładu prawnego w państwie i kształtują poczucie prawne społeczeństwa.

3) Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawisli.

4) Orzeczenia sądowe nie mogą być zmieniane ani uchylane przez inne organa władzy.

5) Sady nie mają prawa badać aktów ustawodawczych należycie ogłoszonych.

Art. 49¹.

1) Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, jeżeli ustawy inaczej nie stanowią.

2) Organizację sądów tudzież odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenie — określa ustawy.

Art. 50.

1) Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce lub w stan spoczynku wbrew swojej woli jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w przypadkach ustawą przewidzianych.

2) Zasada ta nie dotyczy przypadku, gdy przeniesienie sędziego na inne miejsce urzędowania lub w stan spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów postanowioną przez akt ustawodawczy.

Art. 50¹.

Sędzia nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej bez zezwolenia właściwego sądu dyscyplinarnego, ani zatrzymany bez nakazu sądu, chyba, że został schwytany no gorącym uczynku.

Art. 51.

1) Żadna ustawa nie może zamknąć obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy lub szkody.

2) Porecza się wolność osobistą, nietykalność mieszkania i tajemnicę korespondencji.

3) Ustawy określają warunki, w jakich może być dokonana rewizja osobista lub domowa albo naruszona tajemnica korespondencji.

4) Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega, ani karany za czyn niezabroniony przez prawo przed jego popełnieniem ani też zatrzymany bez nakazu sądu dłużej niż 48 godzin.

5) Sady wyjątkowe są dopuszczalne tylko w przypadkach przewidzianych w ustawie.

6) Ustawy przeprowadzają zasadę, że sprawy, w których karę orzekła władza administracyjna, będą na żądanie strony przekazywane na drogę postępowania sądowego.

Art. 51¹.

1) Prezydent Rzeczypospolitej władny jest aktem łaski darować lub złagodzić skazanemu karę wymierzoną orzeczeniem prawomocnym tudzież uchylić skutki skazania.

2) Amnestja wymaga aktu ustawodawczego.

Art. 52.

1) Powołuje się a) Sąd Najwyższy do spraw sądowych cywilnych i karnych, b) Najwyższy Trybunał Administracyjny do orzekania o legalności aktów administracyjnych oraz c) trybunał kompetencyjny do rozpatrywania sporów o własność między sądami a innymi organami władzy.

2) Odrębną organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określa ustawy.

Art. 53.

1) Do orzekania w sprawach ministrów, senatorów i posłów pociągniętych do odpowiedzialności konstytucyjnej powołuje się Trybunał Stanu, złożony z pierwszego prezesa Sądu Najwyższego jako przewodniczącego oraz 6 sędziów.

2) Sędziów Trybunału Stanu i ich zastępców powołuje na okres 3-letni Prezydent Rzeczypospolitej spośród sędziów sądów powszechnych, przedstawionych w liczbie podwójnej w połowie przez Sejm, a w połowie przez Senat z równomiernym uwzględnieniem kandydatów każdej z izb ustawodawczych.

X.

Administracja państwowa

Art. 54.

1) Administracja państwowa jest służbą publiczną.

2) Administrację państwową

sprawują: a) administracja rządowa, b) samorząd terytorjalny, c) samorząd gospodarczy.

Art. 55.

1) Dla celów administracji ogólnej państwo będzie podzielone pod względem terytorjalnym na obszary administracyjne, a mianowicie województwa, powiaty oraz gminy miejskie i wiejskie.

2) Podział na województwa wymaga aktu ustawodawczego.

3) Gminy miejskie mogą w warunkach oznaczonych ustawą tworzyć powiat lub województwo grodzkie.

Art. 56.

Organizację administracji rządowej, a w szczególności zakres działania jej organów określi dekret Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 57.

1) Stosownie do podziału państwa na obszary administracyjne powołuje się do urzędowania państwowych zadań administracji państwowej w zakresie potrzeb miejscowych samorząd wojewódzki, powiatowy i gminny.

2) Samorządy mają prawo w zakresie oznaczonym wydawać dla tego obszaru normy obowiązujące pod warunkiem zatwierdzenia tych norm przez powołaną do tego władzę nadzorczą.

3) Samorządy mogą być łączone w związki dla wykonywania zadań szczególnych.

4) Ustawa może nadać związkom osobowość publiczno-prawną.

5) Nadzór nad działalnością samorządu sprawuje rząd przez swoje organa lub organa samorządu wyższego stopnia.

Art. 58.

1) Dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego powołuje się samorząd gospodarczy, obejmujący izby rolnicze, przemysłowo-budowlane, rzemieślnicze, pracy, wolnych zawodów oraz inne zrzeszenia publiczno-prawne.

2) Ustawy mogą łączyć izby w związki i nadawać im osobowość publiczno-prawną.

3) Do rozważania zagadnień dotyczących całokształtu życia gospodarczego, opinowania o projektach ustaw gospodarczych tudzież harmonizowania poczynań w poszczególnych gałęziach gospodarczych państwa — może być ustawą powołana naczelna izba gospodarcza.

4) Nadzór nad działalnością samorządu gospodarczego sprawuje rząd przez powołane do tego organa.

XI.

Kontrola państwowa

Art. 59.

1) Do kontroli pod względem finansowym gospodarki państwa oraz związków publiczno-prawnych, badania zamknięć rachunkowych państwa, przedstawienia Sejmowi corocznie wniosków o absolutorium dla rządu — powołuje się Najwyższą Izbę Kontroli, opartą na zasadzie kolegialności i niezawisłości członków jej kolegium.

2) Najwyższa Izba Kontroli jest niezależna od rządu.

3) Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje prezesa Najwyższej Izby Kontroli, a na jego wniosek i z jego kontraasynatą mianuje i odwołuje członków jej kolegium.

4) Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest za sprawowanie swego urzędu odpowiedzialny według zasad ustalonych dla odpowiedzialności ministrów.

XII.

Stan zagrożenia państwa

Art. 60.

1) W razie zagrożenia państwa z zewnątrz, jak również w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knoah o charakterze zdrady stanu, zagrażających ustrojowi lub bezpieczeństwu państwa albo bezpieczeństwu obywateli — Rada Ministrów za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej zarządzi stan wyjątkowy na obszarze całego państwa lub części zagrożonej.

2) Zarządzenie takie będzie przesłane do Sejmu w ciągu dni 7 od ogłoszenia.

3) Jeżeli Sejm jest rozwiązany zarządzenie o ogłoszeniu stanu wyjątkowego będzie złożone nowoobranemu Sejmowi na pierwszym posiedzeniu.

4) Sejm może zażądać uchylenia zarządzenia.

5) Wniosek taki nie może być głosowany na posiedzeniu, podczas którego został zgłoszony.

6) Jeżeli Senat wypowie się za uchwałą Sejmu, rząd niezwłocznie uchyli zarządzenie.

7) Ogłoszenie stanu wyjątkowego daje rządowi prawo zawieszenia na czas trwania tego stanu swobód obywatelskich oraz możliwość korzystania z uprawnień szczególnych, przewidzianych ustawą o stanie wyjątkowym.

Art. 61.

1) W razie konieczności użycia sił zbrojnych do obrony państwa Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi stan wojenny na obszarze całego państwa lub jego części.

2) Podczas trwania stanu wojennego Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo bez upoważnienia izb ustawodawczych wydawać dekrety z zakresu ustawodawstwa państwowego z wyjątkiem zmiany konstytucji, przedłużyć kadencję izb ustawodawczych do czasu zawarcia pokoju oraz otwierać i zamykać sesje Sejmu i Senatu w terminach dostosowanych do potrzeb obrony państwa, jak również powoływać do rozstrzygania spraw wchodzących w zakres działania izb ustawodawczych, Sejm i Senat w zmniejszonym składzie, wyłonionym przez te izby.

3) W czasie trwania stanu wojennego rząd korzysta z uprawnień przewidzianych ustawą o stanie wyjątkowym, a nadto z uprawnień szczególnych określonych ustawą o stanie wojennym.

XIII.

Zmiana Konstytucji

Art. 62.

1) Zmiana konstytucji może być dokonana z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej, rządu lub jednej czwartej ustawowej liczby posłów.

2) Wniosek postawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej może być głosowany tylko w całości i bez zmian lub ze zmianami, na które rząd imieniem Prezydenta Rzeczypospolitej wyrazi zgodę.

3) Ustawa zmieniająca konstytucję z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga zgodnych uchwał Sejmu i Senatu powziętych zwykłą większością głosów; z inicjatywy zaś rządu lub Sejmu — zgodnych uchwał, powziętych większością ustawowej liczby posłów i senatorów.

4) Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu 30 dni od otrzymania projektu ustawy, zmieniającego konstytucję, zwrócić go Sejmowi z żądaniem ponownego rozpatrzenia, które może nastąpić nie wcześniej, niż na następnej kadencji.

5) Jeżeli izby ustawodawcze uchwalą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej, stwierdziwszy podpisem moc ustawy, zarządzi jej ogłoszenie, chyba że rozwiąże Sejm i Senat.

XIV.

Przepisy końcowe

Art. 63.

1) Niniejsza ustawa konstytucyjna wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

2) Jednocześnie uchyla się ustawę z dnia 17 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 44 poz. 267) wraz ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 2 sierpnia 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 78 poz. 442) z wyjątkiem artykułów 99, 109 i 118 oraz 120.

3) Ustawa konstytucyjna z dn. 15 lipca 1920 r. zawierająca statut organiczny województwa śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 73 poz. 497) wraz ze zmianami wprowadzonymi ustawami z dnia 8 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26 poz. 146), z dnia 30 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 69 poz. 449), z dnia 18 października 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85 poz. 608), oraz z dnia 18 marca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 36 poz. 240) zachowuje swą moc z tem, że art. 44 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 75 poz. 497) nadaje się erzmienie:

„Zmiana niniejszej ustawy konst